Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

19 päivänä syyskuuta 2024*

[30.1.2025 annetulla määräyksellä oikaistu teksti]

Ennakkoratkaisupyyntö – Kilpailu – SEUT 101 artikla – Yritysten väliset sopimukset – Verkossa toimivan varausalustan ja hotellien väliset sopimukset – Hintapariteettilausekkeet – Liitännäisrajoitus – Ryhmäpoikkeus – Vertikaaliset sopimukset – Asetus (EU) N:o 330/2010 – 3 artiklan 1 kohta – Merkityksellisten markkinoiden määrittely

Asiassa C-264/23,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Rechtbank Amsterdam (Amsterdamin alioikeus, Alankomaat) on esittänyt 22.2.2023 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 24.4.2023, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Booking.com BV ja

Booking.com (Deutschland) GmbH

vastaan

25hours Hotel Company Berlin GmbH,

Aletto Kudamm GmbH,

Air-Hotel Wartburg Tagungs- & Sporthotel GmbH,

Andel's Berlin Hotelbetriebs GmbH,

Angleterre Hotel GmbH & Co. KG,

Atrium Hotelgesellschaft mbH,

Azimut Hotelbetrieb Köln GmbH & Co. KG,

Barcelo Cologne GmbH,

Business Hotels GmbH,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

Cocoon München GmbH,

DJC Operations GmbH,

Dorint GmbH,

Eleazar Novum GmbH,

Empire Riverside Hotel GmbH & Co. KG,

Explorer Hotel Fischen GmbH & Co. KG,

Explorer Hotel Nesselwang GmbH & Co. KG,

Explorer Hotel Schönau GmbH & Co. KG,

Fleming's Hotel Management und Servicegesellschaft mbH & Co. KG,

G. Stürzer GmbH Hotelbetriebe,

Hotel Bellevue Dresden Betriebs GmbH,

Hotel Europäischer Hof W.A. L. Berk GmbH & Co. KG,

Hotel Hafen Hamburg. Wilhelm Bartels GmbH & Co. KG,

Hotel John F GmbH,

Hotel Obermühle GmbH,

Hotel Onyx GmbH,

Hotel Rubin GmbH,

Hotel Victoria Betriebs- und Verwaltungs GmbH,

Hotel Wallis GmbH,

i31 Hotel GmbH,

IntercityHotel GmbH,

ISA Group GmbH,

Kur-Cafe Hotel Allgäu GmbH,

Lindner Hotels AG,

M Privathotels GmbH & Co. KG,

Maritim Hotelgesellschaft mbH,

MEININGER Shared Services GmbH,

Oranien Hotelbetriebs GmbH,

Platzl Hotel Inselkammer KG,

prize Deutschland GmbH,

Relexa Hotel GmbH,

SANA BERLIN HOTEL GmbH,

SavFra Hotelbesitz GmbH,

Scandic Hotels Deutschland GmbH,

Schlossgarten Hotelgesellschaft mbH,

Seaside Hotels GmbH & Co. KG,

SHK Hotel Betriebsgesellschaft mbH,

Steigenberger Hotels GmbH,

Sunflower Management GmbH & Co. KG,

The Mandala Hotel GmbH,

The Mandala Suites GmbH,

THR Hotel am Alexanderplatz Berlin Betriebs- und Management GmbH,

THR III Berlin Prager-Platz Hotelbetriebs- und Beteiligungsgesellschaft mbH,

THR München Konferenz und Event Hotelbetriebs- und Management GmbH,

THR Rhein/Main Hotelbetriebs- und Beteiligungs-GmbH,

THR XI Berlin Hotelbetriebs- und Beteiligungsgesellschaft mbH,

THR XXX Hotelbetriebs- und Beteiligungs-GmbH,

Upstalsboom Hotel + Freizeit GmbH & Co. KG,

VI VADI HOTEL Betriebsgesellschaft mbH & Co. KG,

Weissbach Hotelbetriebsgesellschaft mbH,

Wickenhäuser & Egger AG,

Wikingerhof GmbH & Co. KG,

Hans-Hermann Geiling (Hotel Präsident) ja

Karl Herfurtner, Hotel Stadt München e.K.,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Prechal sekä tuomarit F. Biltgen, N. Wahl (esittelevä tuomari), J. Passer ja M. L. Arastey Sahún,

julkisasiamies: A. M. Collins,

kirjaaja: hallintovirkamies A. Lamote,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 29.2.2024 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Booking.com BV ja Booking.com (Deutschland) GmbH, edustajinaan J. K. de Pree, H. Gornall, P. W. Post ja K. J. Saarloos, advocaten,

– 25hours Hotel Company Berlin GmbH ym., edustajinaan R. Buchmann ja V. Soyez, Rechtsanwälte, H. C. E. P. J. Janssen ja A. P. van Oosten, advocaten,

– Saksan hallitus, asiamiehinään J. Möller ja P.-L. Krüger,

– Kreikan hallitus, asiamiehinään K. Boskovits ja C. Kokkosi,

– Espanjan hallitus, asiamiehenään L. Aguilera Ruiz,

– Itävallan hallitus, asiamiehinään J. Schmoll ja E. Samoilova,

– Euroopan komissio, asiamiehinään S. Baches Opi, G. Meessen ja C. Zois,

kuultuaan julkisasiamiehen 6.6.2024 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee SEUT 101 artiklan ja [SEUT] 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin vertikaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin 20.4.2010 annetun komission asetuksen (EU) N:o 330/2010 (EUVL 2010, L 102, s. 1) tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat yhtäältä Booking.com BV ja Booking.com (Deutschland) GmbH (jäljempänä yhdessä Booking.com) ja toisaalta 25hours Hotel Company Berlin GmbH ja 62 muuta Saksassa sijaitsevaa hotellia ja joka koskee Booking.comin näiden hotellien kanssa tekemissä sopimuksissa käyttämien hintapariteettilausekkeiden pätevyyttä SEUT 101 artiklan kannalta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Asetus (EY) N:o 1/2003

3 [SEUT 101] ja [SEUT 102] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 11 artiklassa, jonka otsikko on ”[Euroopan] komission ja jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten välinen yhteistyö”, säädetään seuraavaa:

”1. Komissio ja jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset soveltavat [unionin] kilpailusääntöjä tiiviissä yhteistyössä.

– –

5. Jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset voivat kuulla komissiota kaikissa tapauksissa, joissa [unionin] oikeutta sovelletaan.

– –”

Asetus N:o 330/2010

4 Asetuksen N:o 330/2010 10 artiklan toisen alakohdan mukaan asetuksen voimassaolo päättyi 31.5.2022.

5 Tämän asetuksen johdanto-osan 5 ja 9 perustelukappaleessa todettiin seuraavaa:

”(5) Tässä asetuksessa vahvistetusta ryhmäpoikkeuksesta johtuva etu olisi rajoitettava vertikaalisiin sopimuksiin, joiden voidaan riittävällä varmuudella olettaa täyttävän [SEUT] 101 artiklan 3 kohdan edellytykset.

– –

(9) Kun markkinaosuudelle asetettu 30 prosentin kynnysarvo ylittyy, ei voida olettaa, että [SEUT] 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan kuuluvat vertikaaliset sopimukset yleensä tuottaisivat objektiivisesti arvioituna sen laatuisia tai niin suuria etuja, että ne tasoittaisivat sopimuksista kilpailulle aiheutuvat haitat. Samalla ei myöskään oleteta, että tällaiset vertikaaliset sopimukset kuuluvat [SEUT] 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan tai että ne eivät täytä [SEUT] 101 artiklan 3 kohdan edellytyksiä.”

6 Mainitun asetuksen 1 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädettiin seuraavaa:

”Tässä asetuksessa tarkoitetaan:

a) ’vertikaalisella sopimuksella’ sopimusta tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joita sovelletaan sopimuksen tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen kannalta eri tuotanto- tai jakeluportailla toimivien kahden tai useamman yrityksen välillä ja jotka liittyvät edellytyksiin, joiden täyttyessä osapuolet voivat ostaa, myydä tai jälleenmyydä tiettyjä tavaroita tai palveluita”.

7 Saman asetuksen 2 artiklassa säädettiin seuraavaa:

”1. [SEUT] 101 artiklan 3 kohdan ja tämän asetuksen säännösten nojalla [SEUT] 101 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta vertikaalisiin sopimuksiin.

Tätä poikkeusta sovelletaan siltä osin kuin kyseiset sopimukset sisältävät vertikaalisia rajoituksia.

_ _”

8 Asetuksen N:o 330/2010 3 artiklan 1 kohdassa säädettiin seuraavaa:

”Edellä 2 artiklassa säädettyä poikkeusta sovelletaan edellyttäen, että toimittajan markkinaosuus on enintään 30 prosenttia sellaisilla merkityksellisillä markkinoilla, joilla se myy sopimuksessa tarkoitettuja tavaroita tai palveluita, ja ostajan markkinaosuus on enintään 30 prosenttia sellaisilla merkityksellisillä markkinoilla, joilla se ostaa sopimuksessa tarkoitettuja tavaroita tai palveluita.”

Direktiivi 2014/104/EU

9 Tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, 26.11.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/104/EU (EUVL 2014, L 349, s. 1) 1 artiklassa, jonka otsikko on ”Kohde ja soveltamisala”, säädetään seuraavaa:

”1. Tässä direktiivissä vahvistetaan tietyt säännöt, jotka ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että yrityksen tai yritysten yhteenliittymän aiheuttaman kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta vahinkoa kärsineet osapuolet voivat tosiasiallisesti käyttää oikeuttaan vaatia täysi korvaus tästä vahingosta kyseiseltä yritykseltä tai yritysten yhteenliittymältä. Siinä vahvistetaan säännöt, joilla edistetään vääristymätöntä kilpailua sisämarkkinoilla ja poistetaan sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan esteet varmistamalla kaikkialla unionissa samantasoinen suojelu niille, jotka ovat kärsineet tällaista vahinkoa.

2. Tässä direktiivissä vahvistetaan säännöt kilpailuviranomaisten suorittaman kilpailusääntöjen täytäntöönpanon ja kansallisissa tuomioistuimissa käsiteltäviin vahingonkorvauskanteisiin perustuvan kilpailusääntöjen täytäntöönpanon yhteensovittamiseksi.”

10 Kyseisen direktiivin 9 artiklassa, jonka otsikko on ”Kansallisten päätösten vaikutus”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kilpailuoikeuden rikkominen, joka on todettu kansallisen kilpailuviranomaisen tai muutoksenhakutuomioistuimen lopullisella päätöksellä, katsotaan peruuttamattomasti vahvistetuksi niiden kansallisissa tuomioistuimissa SEUT 101 tai [SEUT] 102 artiklan taikka kansallisen kilpailuoikeuden nojalla nostettua vahingonkorvauskannetta varten.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos 1 kohdassa tarkoitettu lopullinen päätös tehdään toisessa jäsenvaltiossa, kyseinen lopullinen päätös voidaan esittää kansallisissa tuomioistuimissa kansallisen lainsäädännön mukaisesti ainakin alustavana näyttönä siitä, että kilpailuoikeuden rikkominen on tapahtunut, ja että tarvittaessa sitä voidaan arvioida osapuolten toimittamien muiden todisteiden ohella.

3. Tämä artikla ei rajoita SEUT 267 artiklan mukaisia kansallisten tuomioistuinten oikeuksia ja velvollisuuksia.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

11 Booking.com BV, joka on Alankomaiden oikeuden mukaan perustettu yhtiö, jonka kotipaikka on Amsterdamissa (Alankomaat), perustettiin vuonna 1996, ja se tarjoaa maailmanlaajuista välityspalvelua majoitusten varaamiseksi booking.com-verkkoalustansa kautta. Sen toimintaa tukevat muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneet tytäryhtiöt, muun muassa Booking.com (Deutschland) Saksassa.

12 Booking.com ei ole majoituspalvelujen tarjoaja eikä hankkija. Se ei myöskään määritä sen alustalla tarjottavia majoituspaikkoja tai niiden hintoja, koska majoitusliikkeet määrittävät nämä tekijät. Booking.com siis ainoastaan saattaa alustallaan yhteen majoitusliikkeet ja matkailijat.

13 Booking.comin ylläpitämän alustan tarjoamat palvelut ovat matkustajille maksuttomia. Hotellit maksavat Booking.comille välityspalkkion, jos asiakas tekee varauksen tämän alustan kautta eikä peruuta sitä. Kyseiset hotellit voivat käyttää tästä alustasta riippumatta vaihtoehtoisia myyntikanavia.

14 Kun Booking.com tuli Saksan markkinoille vuonna 2006, se sisällytti muiden hotellivarausalustojen (jotka tunnetaan myös nimellä ”Online Travel Agency (OTA)” (verkkomatkatoimisto)) tavoin ”laajan pariteettilausekkeen” majoitusliikkeiden kanssa tekemiensä sopimusten yleisiin sopimusehtoihin. Kyseisen lausekkeen nojalla nämä liikkeet eivät saaneet tarjota omilla myyntikanavillaan tai kolmansien, mukaan lukien kilpailevat verkkomatkatoimistot, ylläpitämillä myyntikanavilla huoneita Booking.com-sivustolla ilmoitettua hintaa alempaan hintaan.

15 Bundeskartellamt (liittovaltion kilpailuviranomainen, Saksa) totesi 20.12.2013 tekemällään päätöksellä, että laaja pariteettilauseke, jota yksi Saksan markkinoilla toimiva verkkomatkatoimisto eli Hotel Reservation Service Robert Ragge GmbH (jäljempänä HRS) käytti, oli unionin oikeuden ja Saksan lainsäädännön mukaisen kartellikiellon vastainen, ja määräsi, että sen käyttö on lopetettava.

16 Vuonna 2013 tämä viranomainen aloitti myös tutkimuksen Booking.comin käyttämästä laajasta pariteettilausekkeesta, joka vastasi HRS:n käyttämää pariteettilauseketta.

17 Oberlandesgericht Düsseldorf (osavaltion ylioikeus, Düsseldorf, Saksa) hylkäsi HRS:n mainitun viranomaisen 20.12.2013 tekemästä päätöksestä tekemän valituksen 9.1.2015 antamallaan tuomiolla. Tämä tuomio, josta ei ole valitettu, on tullut lainvoimaiseksi.

18 Booking.com sitoutui Ranskan, Italian ja Ruotsin kilpailuviranomaisia kuultuaan poistamaan 1.7. 2015 alkaen yleisistä ehdoistaan laajan pariteettilausekkeen ja korvaamaan sen niin sanotulla suppealla pariteettilausekkeella, jonka mukaan majoitusliikkeiden kielto tarjota huoneitaan edullisemmilla hinnoilla kuin Booking.comin tarjoamat hinnat koskee vain niiden omien myyntikanavien kautta tehtyjä tarjouksia.

19 [Sellaisena kuin se on oikaistuna 30.1.2025 annetulla määräyksellä] Liittovaltion kilpailuviranomainen totesi 22.12.2015 tekemällään päätöksellä, jonka se teki kuultuaan komissiota asetuksen N:o 1/2003 11 artiklan 4 kohdan nojalla, että myös tällainen suppea pariteettilauseke on unionin oikeuden ja Saksan oikeuden mukaisen kartellikiellon vastainen, ja määräsi Booking.comin lopettamaan sen käytön. Kyseinen viranomainen katsoi, että tällaisilla lausekkeilla rajoitetaan kilpailua sekä majoituspalvelujen tarjoamisen markkinoilla että majoitusliikkeille verkossa toimivilla alustoilla tarjottavien välityspalvelujen markkinoilla. Mainittu viranomainen katsoi myös yhtäältä, että koska Booking.comilla on suuri markkinaosuus kyseisillä markkinoilla, näihin lausekkeisiin ei sovelleta poikkeusta asetuksen N:o 330/2010 mukaisesti, ja toisaalta, että myöskään SEUT 101 artiklan 3 kohdan mukaisen yksittäispoikkeuksen soveltamisen edellytykset eivät täyty.

20 Oberlandesgericht Düsseldorf hyväksyi 4.6.2019 antamallaan tuomiolla osittain Booking.comin mainitusta 22.12.2015 tehdystä päätöksestä nostaman kanteen. Mainittu tuomioistuin katsoi muun muassa, että suppealla pariteettilausekkeella tosin rajoitetaan kilpailua mutta sitä voidaan kuitenkin pitää liitännäisrajoituksena, joka on välttämätön, jotta Booking.com voi saada kohtuullisen korvauksen palvelujensa tarjoamisesta. Näin ollen olisi epäoikeudenmukaista, että majoitusliikkeet rekisteröityisivät Booking.comin varausalustalle mutta kannustaisivat sitten asiakkaita tekemään varauksen suoraan niiltä tarjoamalla edullisempia hintoja omalla sivustollaan. Mainitun tuomioistuimen mukaan majoitusliikkeiden mahdollisuus siirtää varauksia omiin varausjärjestelmiinsä on riittävä peruste sille, että Booking.com estää sopimuksin näitä majoitusliikkeitä harjoittamasta ”vapaamatkustustoimintaa” (free riding). Näin ollen tämän lausekkeen ei saman tuomioistuimen mukaan voida katsoa olevan kansallisessa lainsäädännössä ja SEUT 101 artiklan 1 kohdassa määrätyn kartellikiellon vastainen.

21 Hotelverband Deutschland e.V., joka edustaa yli 2600 hotellia, nosti vuonna 2020 Landgericht Berlinissä (alueellinen alioikeus, Berliini, Saksa) Booking.comia vastaan vahingonkorvauskanteen, jossa se vaati korvausta vahingosta, jonka tämän yhdistyksen jäsenet väittivät kärsineensä hintapariteettilausekkeiden vuoksi.

22 Bundesgerichtshof (ylin yleinen tuomioistuin, Saksa), joka käsitteli liittovaltion kilpailuviranomaisen tekemää valitusta, kumosi 18.5.2021 antamallaan tuomiolla Oberlandesgericht Düsseldorfin 4.6.2019 antaman tuomion. Sen mukaan suppealla pariteettilausekkeella rajoitettiin tuntuvasti kilpailua verkossa toimivien hotellien varausalustojen ja hotellimajoituksen markkinoilla. Sen mukaan tällaista lauseketta ei voida luokitella ”liitännäisrajoitukseksi”, koska ei ole osoitettu, että Booking.comin kannattavuus vaarantuisi, jos

lauseketta ei olisi. Tähän lausekkeeseen ei myöskään voida soveltaa asetuksen N:o 330/2010 mukaista poikkeusta tai muuta poikkeusta unionin ja Saksan lainsäädännön mukaisesta kartellikiellosta.

23 Booking.com esitti 23.10.2020 Rechtbank Amsterdamille (Amsterdamin alioikeus, Alankomaat), joka on nyt esillä olevassa asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, vaatimuksen todeta yhtäältä, että sen käyttämät pariteettilausekkeet eivät ole SEUT 101 artiklan vastaisia, ja toisaalta, että pääasian vastaajille ei ole aiheutunut vahinkoa näistä lausekkeista. Viimeksi mainitut vaativat vastakanteessa kyseistä tuomioistuinta yhtäältä toteamaan, että Booking.com on rikkonut SEUT 101 artiklaa, ja toisaalta velvoittamaan Booking.comin maksamaan vahingonkorvausta SEUT 101 artiklan rikkomisesta.

24 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen, joka on 26.10.2022 antamallaan välituomiolla katsonut olevansa toimivaltainen käsittelemään asian, mukaan on ensiksi tarkasteltava kysymystä siitä, onko verkkomatkatoimistojen ja niitä käyttävien majoitusliikkeiden välisiin sopimuksiin sisältyviä sekä laajoja että suppeita hintapariteettilausekkeita pidettävä SEUT 101 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa ”liitännäisrajoituksina”.

25 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että unionin tuomioistuin ei ole tähän mennessä lausunut siitä, voidaanko tällaiset lausekkeet, joiden nojalla verkossa toimiva varausalusta estää sitä käyttäviä majoitusliikkeitä tarjoamasta – tapauksen mukaan kaikilla myyntikanavilla tai tietyillä muilla myyntikanavilla – alempia hintoja kuin kyseisellä alustalla tarjotut hinnat, jättää liitännäisrajoituksina SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kartellikiellon soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä kysymys antaisi kuitenkin aihetta erilaisiin arviointeihin, mikä voisi johtaa ristiriitaisten ratkaisujen antamiseen.

26 Kyseinen tuomioistuin pohtii tässä yhteydessä, pitäisikö Booking.comin voida suojautua vapaamatkustamisen riskeiltä. Kantajien pääasiassa vetoamasta oikeuskäytännöstä ilmenee erityisesti, että ei ole tarpeen osoittaa, että sopimusrajoituksen rikkomisella heikennetään yrityksen elinkelpoisuutta, vaan riittää, että se ”vaarantuu”. On myös huomattava, että sekä suppea pariteettilauseke että laaja pariteettilauseke on tällä välin kielletty lailla Belgiassa, Ranskassa, Italiassa ja Itävallassa ja että Landgericht Berlinissä parhaillaan vireillä olevassa menettelyssä on kyse samasta kysymyksestä kuin tässä menettelyssä.

27 Jos toiseksi pitäisi katsoa, ettei kyseessä olevia pariteettilausekkeita voida luokitella ”liitännäisrajoitukseksi”, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että on kysyttävä, voidaanko näille lausekkeille myöntää poikkeus. Asetuksen N:o 330/2010 soveltamiseksi on kuitenkin tarpeen tietää, miten kyseiset tuotemarkkinat määritellään. Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että merkityksellisten markkinoiden, jotka ovat luonteeltaan monisuuntaiset, määrittelytapa on epäselvä.

28 Tässä tilanteessa Rechtbank Amsterdam päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko laajaa ja suppeaa pariteettilauseketta pidettävä SEUT 101 artiklan 1 kohdan nojalla liitännäisrajoituksena?

2) Miten merkitykselliset markkinat on määriteltävä asetusta N:o 330/2010 sovellettaessa, kun liiketoimien välittäjänä toimii verkkomatkatoimisto (online travel agency, OTA), jonka kautta majoitusliikkeet voivat tarjota huoneita ja tavoittaa matkustajia, jotka voivat varata alustan kautta huoneen?”

Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottaminen

29 Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottaminen on riitautettu kolmella perusteella.

30 Pääasian vastaajien mukaan tämä pyyntö ei ensinnäkään täytä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 94 artiklassa tarkoitettuja vaatimuksia, koska ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei ole kuvannut täsmällisesti ja kattavasti tosiasiallista asiayhteyttä, jossa kysymykset on esitetty.

31 Tältä osin ennakkoratkaisupyynnön kokonaistarkastelusta ilmenee, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on määrittänyt riittävällä tavalla ne tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joihin sen esittämä tulkintaa koskeva pyyntö liittyy, jotta sekä ne, joita asia koskee, voivat esittää huomautuksensa Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 artiklan mukaisesti ja jotta unionin tuomioistuin voi vastata kyseiseen pyyntöön hyödyllisellä tavalla. Kyseinen tuomioistuin on erityisesti viitannut selvästi ratkaisuihin, joita sekä liittovaltion kilpailuviranomainen että Saksan tuomioistuimet ovat tehneet verkkomatkatoimistojen ja hotellien välisissä riita-asioissa Saksassa.

32 Näin ollen pääasian vastaajien esittämä ensimmäinen oikeudenkäyntiväite on hylättävä.

33 Toiseksi sekä pääasian vastaajat että Saksan hallitus väittävät, että ennakkoratkaisupyyntö koskee puhtaasti hypoteettisia kysymyksiä, joilla ei ole yhteyttä pääasian oikeudenkäyntiin. Ne väittävät, että ennakkoratkaisukysymysten taustalla olevaa ongelmatiikkaa on jo käsitelty liittovaltion kilpailuviranomaisen 20.12.2013 ja 22.12.2015 tekemissä päätöksissä, jotka koskivat laajoja ja suppeita pariteettilausekkeita ja jotka vahvistettiin lopulta Oberlandesgericht Düsseldorfin 9.1. 2015 ja Bundesgerichtshofin 18.5.2021 antamilla tuomioilla. Erityisesti koska ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on direktiivin 2014/104 9 artiklan säännösten nojalla otettava huomioon nämä päätökset ja tuomiot, on pohdittava näiden ennakkoratkaisukysymysten esittämisen tarpeellisuutta.

34 Tässä yhteydessä on muistutettava, että yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityspiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Jos esitetyt kysymykset koskevat unionin oikeuden tulkintaa, unionin tuomioistuimen on siten lähtökohtaisesti ratkaistava ne (tuomio 9.7.2020, Santen, C-673/18, EU:C:2020:531, 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, 27 kohta).

35 Tästä seuraa, että koska olettamana on, että unionin oikeutta koskevilla kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta, unionin tuomioistuin voi kieltäytyä vastaamasta kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen ainoastaan silloin, jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeuden säännösten ja määräysten tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan

niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (tuomio 9.7.2020, Santen, C-673/18, EU:C:2020:531, 27 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, 28 kohta).

36 Näin ei ole nyt käsiteltävässä asiassa. Vastaus, jonka unionin tuomioistuin antaa esitettyihin kysymyksiin, vaikuttaa selvästi pääasian ratkaisuun.

37 Tältä osin unionin tuomioistuimen käytettävissä olevasta asiakirja-aineistosta ilmenee, että pääasian oikeudenkäynti näyttää osittain kuuluvan direktiivin 2014/104 soveltamisalaan, sellaisena kuin se on määritelty sen 1 artiklassa. Jollei nimittäin tarkistuksista, jotka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on suoritettava, muuta johdu, sen käsiteltäväksi saatetut pääkanteet ja vastakanteet koskevat paitsi sitä, ovatko kyseiset pariteettilausekkeet SEUT 101 artiklan vastaisia, myös sitä, voivatko pääasian kantajat joutua vastuuseen vahingosta, jota pääasian vastaajille väitetään aiheutuneen tällaisista lausekkeista.

38 Direktiivin 2014/104 9 artiklan 2 kohdassa säädetään, että jos jäsenvaltion tuomioistuimissa nostetaan kilpailuoikeuden rikkomiseen perustuva vahingonkorvauskanne, jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisen kilpailuviranomaisen tai toisen jäsenvaltion muutoksenhakuelimen lopulliset päätökset voidaan esittää alustavana näyttönä kilpailuoikeuden rikkomisesta.

39 Tästä seuraa, että vaikka oletettaisiinkin, että ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa olisi käsiteltävänä direktiivin soveltamisalaan kuuluva vahingonkorvauskanne, mikä sen on ratkaistava, liittovaltion kilpailuviranomaisen päätöksissä tai saksalaisten tuomioistuinten myöhemmissä päätöksissä esitetyt hintapariteettilausekkeita koskevat toteamukset eivät välttämättä sido tätä tuomioistuinta. Siitä, että nämä päätökset voivat olla alustavaa näyttöä kilpailuoikeuden rikkomisesta, ei seuraa, että ennakkoratkaisupyyntö on jätettävä tutkimatta.

40 Siitä, voivatko Saksassa annetut lopulliset ratkaisut vaikuttaa arviointiin, joka kansallisen tuomioistuimen on tehtävä riidanalaisten pariteettilausekkeiden yhteensopivuudesta, on muistutettava, että direktiivin 2014/104 9 artiklan 3 kohdassa säädetään selvästi, että tämän artiklan 1 ja 2 kohdan säännökset ”eivät vaikuta [SEUT] 267 artiklasta johtuviin kansallisten tuomioistuinten oikeuksiin ja velvollisuuksiin”.

41 Mikään ei myöskään viittaa siihen, että asianosaiset olisivat käyttäneet ennakkoratkaisumenettelyä 16.12.1981 annetun tuomion Foglia (244/80, EU:C:1981:302) 29 kohdassa todetulla vääristyneellä tavalla siihen tarkoitukseen nähden, johon se on tarkoitettu. Vaikka oletettaisiin, että pääasian kantajien perimmäisenä tavoitteena asian ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsiteltäväksi saattaessaan oli torjua Saksassa tehdyt lopulliset ratkaisut, joissa näitä lausekkeita on pidetty SEUT 101 artiklan vastaisina, unionin tuomioistuimen on vain poikkeuksellisissa olosuhteissa tutkittava oman toimivaltaisuutensa arvioimiseksi olosuhteet, joissa kansallinen tuomioistuin on saattanut asian sen käsiteltäväksi.

42 Ei siis ole ilmeistä, että ennakkoratkaisukysymyksissä tarkoitettujen säännösten ja määräysten tulkinnalla ei olisi mitään yhteyttä pääasian tosiseikkoihin tai kohteeseen tai että ongelma olisi luonteeltaan hypoteettinen.

43 Näin ollen myös toinen tutkimattajättämisperuste on hylättävä.

44 Kolmanneksi pääasian vastaajat ja Saksan hallitus katsovat, että ennakkoratkaisupyyntö ei koske SEUT 267 artiklassa tarkoitettua perussopimusten ja johdetun oikeuden ”tulkintaa”, vaan se koskee todellisuudessa unionin oikeuden säännösten ja määräysten ”soveltamista”. Kysymykseen siitä, ovatko hintapariteettilausekkeet liitännäisiä rajoituksia, joihin ei sovelleta SEUT 101 artiklan 1 kohtaa, ei nimittäin voida vastata abstraktisti ja riippumatta siitä tosiasiallisesta, oikeudellisesta ja taloudellisesta asiayhteydestä, jossa niitä sovelletaan. Kyseisten tuotemarkkinoiden määrittely ei ole oikeudellinen käsite, vaan se edellyttää pikemminkin tosiseikkojen arviointia.

45 Tässä yhteydessä on muistutettava, että SEUT 267 artiklan nojalla unionin tuomioistuimella ei ole oikeutta soveltaa unionin oikeussääntöjä tiettyyn yksittäistapaukseen, vaan sen on pelkästään tulkittava perussopimuksia ja unionin toimielinten toimia. Unionin tuomioistuimen asiana ei siis ole selvittää pääasian oikeusriidan perustana olevia tosiseikkoja ja tehdä niistä päätelmiä, joita ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen annettavana oleva ratkaisu edellyttää, eikä tulkita kyseessä olevia kansallisia säännöksiä tai määräyksiä (tuomio 14.5.2020, Bouygues travaux publics ym., C-17/19, EU:C:2020:379, 51 ja 52 kohta).

46 Unionin tuomioistuin voi kuitenkin kyseisellä artiklalla perustetussa tuomioistuinten välisessä yhteistyössä esittää asiakirjoista ilmenevien seikkojen perusteella kansalliselle tuomioistuimelle sellaisia unionin oikeuden tulkintaan liittyviä seikkoja, jotka voivat olla kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllisiä sen arvioidessa unionin oikeuden tietyn säännöksen tai määräyksen vaikutuksia (tuomio 6.10.2021, W.Ż. (Ylimmän tuomioistuimen ylimääräistä valvontaa ja julkisia asioita käsittelevä jaosto – Nimittäminen), C-487/19, EU:C:2021:798, 133 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

47 Tarkemmin sanottuna unionin tuomioistuin on todennut, kun sitä oli pyydetty luonnehtimaan yrityksen käyttäytymistä unionin kilpailuoikeuden säännösten ja erityisesti SEUT 101 artiklan valossa, että vaikka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida lopullisesti, onko – kun otetaan huomioon kaikki pääasian tilanteen tunnusomaiset merkitykselliset seikat ja sen oikeudellinen ja taloudellinen asiayhteys – kyseessä olevan sopimuksen tarkoituksena rajoittaa kilpailua, se voi kuitenkin tehdä sen käytettävissä olevien asiakirja-aineistoon sisältyvien seikkojen perusteella täsmennyksiä ohjatakseen ennakkoratkaisua pyytänyttä tuomioistuinta tulkinnassaan, jotta tämä voi ratkaista oikeusriidan (ks. mm. tuomio 18.11.2021, Visma Enterprise, C-306/20, EU:C:2021:935, 51 ja 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 29.6.2023, Super Bock Bebidas, C-211/22, EU:C:2023:529, 28 ja 29 kohta).

48 Tästä seuraa, että myöskään kolmatta tutkimattajättämisperustetta ei voida hyväksyä.

49 Kaiken edellä esitetyn perusteella ennakkoratkaisupyyntö voidaan ottaa tutkittavaksi.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

50 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään lähinnä, onko SEUT 101 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että hotellien varausalustojen ja majoituspalvelujen tarjoajien välisiin sopimuksiin sisältyvät laajat tai suppeat pariteettilausekkeet jäävät kyseisen määräyksen soveltamisalan ulkopuolelle sillä perusteella, että ne ovat mainittujen sopimusten liitännäislausekkeita.

51 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että jos tietty järjestely tai toiminta jää kilpailuvaikutustensa neutraaliuden tai myönteisyyden vuoksi SEUT 101 artiklan 1 kohdassa määrätyn kieltoperiaatteen soveltamisalan ulkopuolelle, tähän järjestelyyn tai toimintaan osallistuvan toimijan tai toimijoiden kaupallisen itsemääräämisoikeuden rajoitus ei myöskään kuulu mainitun kieltoperiaatteen soveltamisalaan, jos kyseinen rajoitus on objektiivisesti tarpeellinen asianomaisen järjestelyn tai toiminnan toteuttamiseksi ja oikeassa suhteessa järjestelyn tai toiminnan tavoitteisiin (ks. vastaavasti tuomio 11.9.2014, MasterCard ym. v. komissio, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, 89 kohta; tuomio 23.1.2018, F. Hoffmann-La Roche ym., C-179/16, EU:C:2018:25, 69 kohta ja tuomio 26.10.2023, EDP – Energias de Portugal ym., C-331/21, EU:C:2023:812, 88 kohta).

52 Silloin, kun tällaista pääjärjestelyn tai päätoiminnan rajoitusta ei voida erottaa järjestelyn tai toiminnan olemassaoloa tai sen tarkoitusta vaarantamatta, on tarkasteltava rajoituksen yhteensoveltuvuutta SEUT 101 artiklan kanssa yhdessä sen pääjärjestelyn tai päätoiminnan yhteensoveltuvuuden kanssa, jonka liitännäisrajoituksena tätä rajoitusta on pidettävä, siitä huolimatta, että erikseen tarkasteltuna samanlainen rajoitus voi ensiarviolta vaikuttaa kuuluvan SEUT 101 artiklan 1 kohdan kieltoperiaatteen soveltamisalaan (ks. vastaavasti tuomio 11.9.2014, MasterCard ym. v. komissio, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, 90 kohta, tuomio 23.1.2018, F. Hoffmann-La Roche ym., C-179/16, EU:C:2018:25, 70 kohta ja tuomio 26.10.2023, EDP – Energias de Portugal ym., C-331/21, EU:C:2023:812, 89 kohta).

53 Jotta rajoitusta voitaisiin pitää ”liitännäisenä”, on ensinnäkin tutkittava, olisiko sellaisen pääjärjestelyn toteuttaminen, joka ei ole kilpailunvastainen, mahdotonta ilman kyseistä rajoitusta. Se seikka, että kyseinen järjestely olisi ilman tätä rajoitusta vaikeammin toteutettavissa tai kannattamattomampi, ei tee tästä rajoituksesta liitännäisrajoitukseksi luonnehtimisen edellyttämällä tavalla objektiivisesti tarpeellista. Tällainen tulkinta merkitsisi nimittäin kyseisen käsitteen ulottamista sellaisiin rajoituksiin, jotka eivät ole ehdottoman tarpeellisia pääjärjestelyn toteuttamiseksi. Tällaisella lopputuloksella vaarannettaisiin SEUT 101 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon tehokas vaikutus (ks. vastaavasti tuomio 11.9.2014, MasterCard ym. v. komissio, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, 91 kohta; tuomio 23.1.2018, F. Hoffmann-La Roche ym., C-179/16, EU:C:2018:25, 71 kohta ja tuomio 26.10.2023, EDP – Energias de Portugal ym., C-331/21, EU:C:2023:812, 90 kohta).

54 Toiseksi on tarvittaessa tutkittava, onko kyseinen rajoitus oikeasuhteinen kyseisen järjestelyn taustalla oleviin tavoitteisiin nähden. Näin ollen komissio ja kansalliset kilpailuviranomaiset voivat rajoituksen liitännäisluonteen kumoamiseksi tutkia, onko olemassa realistisia vaihtoehtoja, jotka ovat kilpailua vähemmän rajoittavia kuin kyseinen rajoitus. Nämä vaihtoehdot eivät rajoitu tilanteeseen, joka syntyisi ilman kyseistä rajoitusta, vaan ne voivat ulottua myös muihin

kontrafaktuaalisiin hypoteeseihin, jotka perustuvat erityisesti sellaisiin realistisiin tilanteisiin, jotka voivat syntyä ilman mainittua rajoitusta (ks. vastaavasti tuomio 11.9.2014, MasterCard ym. v. komissio, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, 107–111 kohta).

55 On tärkeää täsmentää, että on tehtävä ero SEUT 101 artiklan 1 kohdan yhteydessä tarkastellun käsitteen ”liitännäisrajoitukset” ja SEUT 101 artiklan 3 kohtaan perustuvan poikkeuksen välillä. Toisin kuin viimeksi mainitussa, objektiivisen tarpeellisuuden vaatimus, jonka perusteella rajoitusta voidaan pitää SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna liitännäisrajoituksena, ei edellytä sopimuksen kilpailua edistävien ja rajoittavien vaikutusten vertailua. Tällainen vertailu kuuluu nimittäin ainoastaan SEUT 101 artiklan 3 kohdan soveltamistilanteisiin (ks. vastaavasti tuomio 11.9.2014, MasterCard ym. v. komissio, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, 93 kohta).

56 Nyt käsiteltävässä asiassa on lähtökohtaisesti yksinomaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä, ottaen huomioon kaikki sen käsiteltävänä olevat tosiseikat, arvioida, täyttyvätkö edellytykset liitännäisrajoituksen olemassaolon toteamiseksi. Se voi erityisesti direktiivin 2014/104 9 artiklan 2 kohdan mukaisesti ottaa huomioon kansallisen kilpailuviranomaisen tai muutoksenhakuelimen tekemät lopulliset ratkaisut, kun sen käsiteltäväksi on saatettu kyseisen direktiivin soveltamisalaan, sellaisena kuin se on määritelty kyseisen direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa, kuuluva kanne.

57 Unionin tuomioistuin on kuitenkin toimivaltainen antamaan kansalliselle tuomioistuimelle ohjeita siitä, onko rajoitus objektiivisesti tarpeellinen pääjärjestelyn kannalta.

58 Toisin kuin se tutkimus, jota edellytetään sopimuksen kilpailua edistävien ja kilpailua rajoittavien vaikutusten vertailun yhteydessä SEUT 101 artiklan 3 kohdan soveltamisen kannalta, tällainen tutkinta on nimittäin suhteellisen yleistä ja abstraktia eikä edellytä puhtaasti tosiseikkoihin keskittyvää arviointia.

59 Ensiksi on ilmeistä, että käsiteltävässä asiassa kyseessä olevalla pääjärjestelyllä eli Booking.comin kaltaisten alustojen hotellivarauspalvelujen tarjoamisella on ollut neutraali tai jopa myönteinen vaikutus kilpailuun. Näillä palveluilla saadaan merkittäviä tehokkuusetuja, koska ne mahdollistavat yhtäältä kuluttajien pääsyn laajaan majoitustarjontaan ja tarjousten yksinkertaisen ja nopean vertailun eri perusteiden mukaisesti ja toisaalta majoitusliikkeiden suuremman näkyvyyden ja tällä tavoin mahdollisten asiakkaiden määrän lisääntymisen.

60 Toiseksi ei sitä vastoin ole osoitettu, että hintapariteettilausekkeet ovat yhtäältä objektiivisesti tarpeellisia tämän pääjärjestelyn toteuttamiseksi ja toisaalta oikeasuhteisia sillä tavoiteltuun päämäärään nähden.

61 Tästä on todettava, että laajat pariteettilausekkeet, joissa kielletään varausalustaa käyttäviä hotelleja tarjoamasta huoneita omilla myyntikanavillaan tai kolmansien osapuolten ylläpitämillä myyntikanavilla mainitulla alustalla tarjottua hintaa alempaan hintaan, eivät vaikuta objektiivisesti tarpeellisilta verkossa toimivien hotellivarauspalvelujen tarjoamiseen liittyvään pääjärjestelyyn nähden eivätkä oikeasuhteisilta sillä tavoiteltuun päämäärään nähden.

62 Hotellivarausalustan päätoiminnan jatkumisen ja tällaisten lausekkeiden, joilla on selvästi tuntuvia kilpailua rajoittavia vaikutuksia, käyttöönoton välillä ei ole varsinaista yhteyttä. Tällaisiin lausekkeisiin sisältyy sen lisäksi, että ne ovat omiaan vähentämään kilpailua eri hotellivarausalustojen välillä, myös riskejä pienten alustojen ja uusien alustojen syrjäyttämisestä markkinoilta.

63 Sama pätee käsiteltävän asian olosuhteissa suppeisiin pariteettilausekkeisiin, joissa kielletään ainoastaan kumppaneina olevia majoitusliikkeitä tarjoamasta yleisölle yöpymisiä omilla verkkokanavillaan hotellivarausalustalla tarjottua hintaa alempaan hintaan. Vaikka jälkimmäisillä lausekkeilla on ensi näkemältä vähemmän kilpailua rajoittava vaikutus ja vaikka niiden tarkoituksena on puuttua muun muassa Booking.comin pääasiassa mainitsemaan vapaamatkustamisen vaaraan, ei vaikuta siltä, että ne ovat objektiivisesti tarpeellisia hotellivarausalustan taloudellisen elinkelpoisuuden varmistamiseksi.

64 Pääasian oikeudenkäynnissä on tosin väitetty, että pariteettilausekkeiden tarkoituksena on yhtäältä estää majoitusliikkeitä käyttämästä epäoikeudenmukaisesti ja vastikkeetta hyväksi hotellivarausalustan tarjoamia palveluja ja näkyvyyttä ja toisaalta välttää se, ettei tämän alustan haku- ja vertailutoimintojen kehittämiseen tehtyjä investointeja voitaisi kuolettaa.

65 Kuten tämän tuomion 55 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, käsitteen ”liitännäisrajoitus”, jolla määritetään, voiko rajoitus jäädä SEUT 101 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon soveltamisalan ulkopuolelle, soveltaminen ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että sekoitetaan toisiinsa yhtäältä oikeuskäytännössä asetetut edellytykset luokitella rajoitus SEUT 101 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi ”liitännäiseksi” ja toisaalta SEUT 101 artiklan 3 kohdan mukainen tarpeellisuutta koskeva peruste, jonka täyttyessä kiellettyyn rajoitukseen voitaisiin soveltaa poikkeusta.

66 Tämän tuomion 51–55 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä nimittäin ilmenee, että kun tutkitaan rajoituksen objektiivista tarpeellisuutta pääjärjestelyn kannalta, kyse ei ole sen arvioimisesta, edellytetäänkö tällaista rajoitusta – kun otetaan huomioon kyseisten markkinoiden kilpailutilanne – pääjärjestelyn kaupallisen menestyksen varmistamiseksi, vaan kyseisen järjestelyn erityisessä asiayhteydessä sen määrittämisestä, onko kyseinen rajoitus välttämätön mainitun järjestelyn toteuttamiseksi.

67 Unionin tuomioistuin on nimittäin tehnyt luokittelun ”liitännäiseksi” rajoitukseksi, joka ei kuulu SEUT 101 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon soveltamisalaan, vain tilanteissa, joissa pääjärjestelyn toteuttaminen väistämättä vaarantuisi ilman tällaista rajoitusta. Näin ollen ”liitännäisrajoituksiksi” on voitu luokitella ainoastaan rajoitukset, jotka olivat luonnostaan tarpeellisia, jotta pääjärjestely voitaisiin joka tapauksessa toteuttaa.

68 Näin oli 11.7.1985 annetussa tuomiossa Remia ym. v. komissio (42/84, EU:C:1985:327, 19 ja 20 kohta), jossa unionin tuomioistuin katsoi, että kilpailukieltolauseke oli objektiivisesti tarpeellinen yritysluovutuksen toteuttamiseksi, koska ilman tällaista lauseketta ja jos myyjä ja ostaja pysyvät kilpailijoina luovutuksen jälkeen näyttäisi siltä, että yritysluovutussopimusta ei voitaisi toteuttaa. Myyjällä, joka tuntee erityisen hyvin siirrettävän yrityksen, katsottiin nimittäin olevan mahdollisuus houkutella aikaisempi asiakaskunta itselleen välittömästi luovutuksen jälkeen ja tehdä näin kyseisestä yrityksestä elinkelvoton.

69 Näin oli myös tiettyjen rajoitusten osalta, joista oli kyse 28.1.1986 annetussa tuomiossa Pronuptia de Paris (161/84, EU:C:1986:41). Kyseisessä tuomiossa todettiin, että jakelun franchising-sopimusten lausekkeet, jotka ovat välttämättömiä franchising-järjestelmän toiminnan kannalta, eivät ole kilpailunrajoituksia. Tämä koski lausekkeita, joilla estettiin se, että franchising-oikeuden antajan siirtämä taitotieto ja antama apu hyödyttävät kilpailijoita. Lausekkeilla myös järjestettiin franchising-yritysten verkon, jonka symboli franchising-oikeuden antajan tunnus on, identiteetin ja maineen säilyttämisen kannalta olennainen valvonta (mainitun tuomion 16 ja 17 kohta).

70 Vastaavasti 19.4.1988 annetussa tuomiossa Erauw-Jacquery (27/87, EU:C:1988:183, 11 kohta) todettiin, että lauseke, joka sisällytettiin siementen monistamista ja myyntiä koskevaan sopimukseen, jonka yhtenä osapuolena oli tiettyjen kasvinjalostajanoikeuksien haltija tai haltijan asiamies ja jossa kiellettiin lisenssinhaltijaa myymästä ja viemästä perussiemeniä, oli yhteensopiva EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan (josta on tullut SEUT 101 artiklan 1 kohta) kanssa siltä osin kuin se oli tarpeen, jotta jalostaja saattoi valita lisenssin saavat kauppiaat ja valmistajat.

71 Edelleen 15.12.1994 annetussa tuomiossa DLG (C-250/92, EU:C:1994:413, 45 kohta) ja 12.12.1995 annetussa tuomiossa Oude Luttikhuis ym. (C-399/93, EU:C:1995:434, 20 kohta) todettiin, että tietyt osto-osuuskunnan tai maatalousosuuskunnan jäsenille asetetut rajoitukset, kuten rajoitukset, joilla niitä kielletään osallistumasta muihin sen kanssa suoraan kilpailevan järjestäytyneen yhteistyön muotoihin, tai lähtökorvausjärjestelmää koskevat rajoitukset eivät kuulu nyttemmin SEUT 101 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon soveltamisalaan, erityisesti koska kyseiset säännöt rajoittuivat siihen, mikä on tarpeen kyseessä olevan osuuskunnan moitteettoman toiminnan varmistamiseksi ja sen sopimusaseman vahvistamiseksi suhteessa tuottajiin.

72 Nyt käsiteltävässä asiassa se, että hotellivarausalustan edellyttämien hintapariteettilausekkeiden puuttumisella voi mahdollisesti olla kielteisiä vaikutuksia kyseisen alustan tarjoamien palvelujen kannattavuuteen, ei sellaisenaan merkitse sitä, että näitä lausekkeita olisi pidettävä objektiivisesti tarpeellisina. Jos tällainen seikka olisi todettu, se näyttää liittyvän verkossa toimivan varausalustan noudattamaan liiketoimintamalliin, jossa on muun muassa valittu sitä käyttävien majoitusliikkeiden maksamien palkkioiden tason rajoittaminen tällä alustalla esitettävien tarjousten määrän lisäämiseksi ja näin syntyvien välillisten verkostovaikutusten vahvistamiseksi.

73 Myöskään se oletetusti toteennäytetty seikka, että hintapariteettilausekkeiden tarkoituksena on torjua mahdollisia vapaamatkustamisilmiöitä ja että ne ovat välttämättömiä tehokkuushyötyjen takaamiseksi tai pääjärjestelyn kaupallisen menestyksen varmistamiseksi, ei mahdollista niiden luokittelua SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuiksi ”liitännäisrajoituksiksi”. Tämä seikka voidaan ottaa huomioon vain SEUT 101 artiklan 3 kohdan soveltamisen yhteydessä.

74 Vaikka sen tutkiminen, onko rajoitus objektiivisesti tarpeellinen pääjärjestelyn kannalta, on luonteeltaan suhteellisen abstraktia, se voi perustua erityisesti kontrafaktuaaliseen analyysiin, jonka avulla voidaan tutkia, miten verkossa toimivat välityspalvelut olisivat toimineet ilman pariteettilauseketta (ks. vastaavasti tuomio 11.9.2014, MasterCard ym. v. komissio, C-33/12 P, EU:C:2014:2201, 164 kohta). Unionin tuomioistuimen käytettävissä olevasta asiakirja-aineistosta ilmenee kuitenkin, että vaikka sekä laajat että suppeat pariteettilausekkeet on kielletty useissa jäsenvaltioissa, Booking.comin palvelujen tarjoaminen ei ole vaarantunut.

75 Kaiken edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että SEUT 101 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että verkossa toimivien hotellivarausalustojen ja majoituspalvelujen tarjoajien välisiin sopimuksiin sisältyvät sekä laajat että suppeat pariteettilausekkeet eivät jää tämän määräyksen soveltamisalan ulkopuolelle sillä perusteella, että ne olisivat mainittujen sopimusten liitännäislausekkeita.

Toinen kysymys

76 Toisessa kysymyksessään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee pääosin, millä tavoin asetuksen N:o 330/2010 3 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi merkitykselliset tuotemarkkinat on määriteltävä tilanteessa, jossa hotellivarausalusta toimii välittäjänä majoituspalvelujen tarjoajien ja kuluttajien välisissä liiketoimissa.

77 Asetuksen N:o 330/2010 3 artiklan 1 kohdan mukaan asetuksen 2 artiklassa säädettyä poikkeusta sovelletaan edellyttäen, että toimittajan markkinaosuus on enintään 30 prosenttia sellaisilla merkityksellisillä markkinoilla, joilla se myy sopimuksessa tarkoitettuja tavaroita tai palveluita, ja ostajan markkinaosuus on enintään 30 prosenttia sellaisilla merkityksellisillä markkinoilla, joilla se ostaa sopimuksessa tarkoitettuja tavaroita tai palveluita.

78 Tässä säännöksessä säädetyllä markkinaosuutta koskevalla raja-arvolla pyritään – kuten kyseisen asetuksen johdanto-osan viidennessä perustelukappaleessa vahvistetaan – rajoittamaan kyseisessä asetuksessa säädetystä ryhmäpoikkeuksesta aiheutuva etu sellaisiin vertikaalisiin sopimuksiin, joiden voidaan riittävällä varmuudella olettaa täyttävän SEUT 101 artiklan 3 kohdassa määrätyt edellytykset. Kuten kyseisen asetuksen johdanto-osan yhdeksännessä perustelukappaleessa todetaan, kun markkinaosuudelle asetettu 30 prosentin kynnysarvo ylittyy, ei voida olettaa, että SEUT 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan kuuluvat vertikaaliset sopimukset yleensä tuottaisivat objektiivisesti arvioituna sen laatuisia tai niin suuria etuja, että ne tasoittaisivat sopimuksista kilpailulle aiheutuvat haitat.

79 Tältä osin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että kyseessä olevien hintapariteettilausekkeiden aiheuttamat kilpailunrajoitukset sisältyvät ”vertikaaliseen sopimukseen”, jolla tarkoitetaan asetuksen N:o 330/2010 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan ”sopimusta tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joita sovelletaan sopimuksen tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen kannalta eri tuotanto- tai jakeluportailla toimivien kahden tai useamman yrityksen välillä ja jotka liittyvät edellytyksiin, joiden täyttyessä osapuolet voivat ostaa, myydä tai jälleenmyydä tiettyjä tavaroita tai palveluita”.

80 Unionin tuomioistuinta pyydetään näin ollen ainoastaan antamaan ohjeita siitä, mitkä tulkintaa koskevat seikat on otettava huomioon merkityksellisten markkinoiden määrittelyssä silloin, kun – kuten pääasiassa – on kyse verkossa toimivista välityspalveluista, jolloin on täsmennettävä, että kilpailuolosuhteiden ja kysynnän ja tarjonnan rakenteen huomioon ottamista kyseisillä markkinoilla edellyttävä määrittely riippuu suurelta osin perusteellisesta tosiseikkojen tutkimisesta, jonka vain ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voi suorittaa. Näin on myös ja etenkin, koska jälkimmäinen on toimittanut unionin tuomioistuimelle vain vähän tätä koskevia tietoja, eikä unionin tuomioistuin näin ollen voi määritellä tarkasti kyseisiä tuotemarkkinoita.

81 Kuten sekä merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta vuonna 1997 annetun komission tiedonannon (EYVL 1997, C 372, s. 5) 2 kohdassa että merkityksellisten markkinoiden määritelmästä unionin kilpailuoikeuden kannalta vuonna 2024 annetun komission tarkistetun tiedonannon (EUVL 2024, C 1645, s. 1) 6 kohdassa todetaan, markkinoiden määrittelyn avulla voidaan tunnistaa ja määrittää yritysten välisen kilpailun rajat.

82 Siltä osin kuin on kyse tuotemarkkinoista, joista ainoastaan on kyse nyt esillä olevassa kysymyksessä, unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että merkityksellisten markkinoiden käsite merkitsee sitä, että niihin kuuluvien tavaroiden tai palvelujen välillä voi olla tehokasta kilpailua, mikä edellyttää, että kaikki samoihin markkinoihin kuuluvat tavarat tai

palvelut ovat riittävästi keskenään korvattavissa, kun kyse on samasta käyttötarkoituksesta. Keskinäistä vaihdettavuutta tai korvattavuutta ei arvioida yksinomaan asianomaisten tavaroiden tai palvelujen objektiiviset ominaisuudet huomioiden. On niin ikään otettava huomioon kilpailuolosuhteet sekä kysynnän ja tarjonnan rakenne markkinoilla (tuomio 23.1.2018, F. Hoffmann-La Roche ym., C-179/16, EU:C:2018:25, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 30.1.2020, Generics (UK) ym., C-307/18, EU:C:2020:52, 129 kohta).

83 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii viime kädessä selvittämään, ovatko asetuksessa N:o 330/2010 säädetyn markkinaosuusrajan soveltamisen kannalta merkitykselliset tuotemarkkinat ”hotellialustamarkkinat” – kuten Saksassa käydyissä menettelyissä on päätetty –, jotka on määritelty markkinoiksi, joilla verkossa toimivat hotellivarausalustat tarjoavat välityspalveluja majoitusliikkeille, vai ovatko kyseiset markkinat laajemmat kuin hotellivarausportaalien markkinat.

84 Kuten tämän tuomion 81 kohdassa mainitun tarkistetun tiedonannon 95 kohdassa todetaan, monisuuntaisten alustojen yhteydessä voidaan määritellä merkitykselliset tuotemarkkinat alustan tarjoamille tuotteille kokonaisuutena siten, että markkinat kattavat kaikki käyttäjäryhmät (tai useita käyttäjäryhmiä), tai voidaan määritellä erilliset (vaikkakin toisiinsa liittyvät) merkitykselliset tuotemarkkinat alustan kullakin puolella tarjottaville tuotteille. Tapauksen olosuhteiden mukaan voi olla asianmukaisempaa määritellä erilliset markkinat, jos alustan eri puolten välillä on merkittäviä eroja korvattavuudessa. Arvioitaessa, onko tällaisia eroja olemassa, voidaan ottaa huomioon eri tekijöitä, kuten se, ovatko kullekin käyttäjäryhmälle korvattavissa olevia tuotteita tarjoavat yritykset eri yrityksiä, tuotteiden eriytymisaste kullakin puolella (tai kunkin käyttäjäryhmän käsityksen siitä), käyttäytymiseen liittyvät tekijät, kuten kunkin käyttäjäryhmän kotiutumispäätökset, sekä alustan luonne.

85 Kun määritetään Booking.comin markkinaosuutta majoitusliikkeille suoritettavien verkossa toimivien välityspalvelujen tarjoajana on siis asetuksen N:o 330/2010 3 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi tutkittava, ovatko välityspalvelut korvattavissa muun tyyppisillä välityspalveluilla ja muilla myyntikanavilla yhtäältä majoitusliikkeiden näitä välityspalveluja koskevan kysynnän ja toisaalta loppuasiakkaiden kysynnän näkökulmasta.

86 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on näin merkityksellisten markkinoiden määrittämiseksi tarkistettava, ovatko verkossa toimivat välityspalvelut ja muut myyntikanavat tosiasiallisesti keskenään korvattavissa riippumatta siitä, että näillä kanavilla on erilaiset ominaisuudet ja että ne eivät tarjoa samoja toimintoja hotellipalveluja koskevien tarjousten etsimiseksi ja vertailemiseksi.

87 Tätä varten ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen on otettava huomioon kaikki sille toimitetut tiedot.

88 Käsiteltävänä olevassa asiassa on huomattava, että Saksassa käydyissä menettelyissä, joka on johtaneet tähän asiaan, Bundesgerichtshof vahvisti 18.5.2021 antamallaan tuomiolla Oberlandesgericht Düsseldorfin ja liittovaltion kilpailuviranomaisen tekemät arvioinnit kyseisten markkinoiden määrittelystä. Näin ollen se vahvisti päätelmän, jonka mukaan merkitykselliset tuotemarkkinat asetuksen N:o 330/2010 markkinaosuusrajan soveltamiseksi olivat hotellialustojen markkinat, jotka on määritelty markkinoiksi, joilla verkossa toimivat hotellialustat tarjoavat välityspalveluja majoitusliikkeille.

89 Vaikka Saksan liittovaltion kilpailuviranomaisen ja muutoksenhakutuomioistuinten arvioinnit, jotka koskevat asetuksen N:o 330/2010 kannalta merkityksellisten tuotemarkkinoiden määrittelyä, eivät varsinaisesti liity lopullisiin ratkaisuihin, joissa todetaan kilpailulainsäädännön rikkominen ja jotka voidaan direktiivin 2014/104 9 artiklan 2 kohdan mukaisesti esittää kansallisissa tuomioistuimissa ainakin alustavana näyttönä rikkomisen olemassaolosta, nämä arvioinnit ovat kuitenkin, kun ne koskevat samoja maantieteellisiä markkinoita, osa erityisen merkityksellisiä asiayhteyteen liittyviä tekijöitä.

90 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on kuitenkin arvioida, onko tällaisessa markkinoiden määritelmässä, jossa otetaan huomioon verkkomatkatoimistojen tarjoamien ”sopimuspalvelujen” erityispiirteet sekä majoitusliikkeiden että loppuasiakkaiden näkökulmasta, havaittavissa arviointivirheitä tai perustuuko se virheellisiin päätelmiin.

91 Kaiken edellä esitetyn perusteella toiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 330/2010 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kun verkossa toimiva hotellivarausalusta on välittäjänä majoitusliikkeiden ja kuluttajien välisissä liiketoimissa, kyseisessä säännöksessä säädettyjen markkinaosuusrajojen soveltamisen kannalta merkityksellisten markkinoiden määrittely edellyttää sen konkreettista tarkastelua, ovatko verkossa toimivat välityspalvelut ja muut myyntikanavat kysynnän ja tarjonnan kannalta keskenään korvattavissa.

Oikeudenkäyntikulut

92 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) SEUT 101 artiklan 1 kohtaa

on tulkittava siten, että

verkossa toimivien hotellivarausalustojen ja majoituspalvelujen tarjoajien välisiin sopimuksiin sisältyvät sekä laajat että suppeat pariteettilausekkeet eivät jää tämän määräyksen soveltamisalan ulkopuolelle sillä perusteella, että ne olisivat mainittujen sopimusten liitännäislausekkeita.

2) [SEUT] 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin vertikaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmiin 20.4.2010 annetun komission asetuksen (EU) N:o 330/2010 3 artiklan 1 kohtaa

on tulkittava siten, että

kun verkossa toimiva hotellivarausalusta on välittäjänä majoitusliikkeiden ja kuluttajien välisissä liiketoimissa, kyseisessä säännöksessä säädettyjen markkinaosuusrajojen soveltamisen kannalta merkityksellisten markkinoiden määrittely edellyttää sen

konkreettista tarkastelua, ovatko verkossa toimivat välityspalvelut ja muut myyntikanavat kysynnän ja tarjonnan kannalta keskenään korvattavissa.

Allekirjoitukset